

Вікторія Вінтоняк
канд. психол. наук, доцент
доцент кафедри суспільних наук
Національний університет оборони України
м. Київ (Україна)

Олег Недвига
канд. психол. наук,
професор кафедри суспільних наук
Національний університет оборони України
м. Київ (Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО- ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОФІЦЕРА

Сьогодні, по-новому постають питання професійної діяльності військових спеціалістів, де одними із ключових є питання оптимального професійного навчання, професійної підготовки, професійного становлення офіцера, виявлення сукупності особистісних характеристик, що забезпечують ефективну професійну кар'єру, виконання професійних завдань тощо.

Теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми професійної діяльності дає змогу зробити висновок про те, що у багатьох вчених цей вид діяльності тісно пов'язаний з поняттям професійна самосвідомість. Представниками такого підходу є Г.Костюк, С. Максименко, В. Осьодло, В. Стасюк, П. Чамата та ін. Значний внесок у вивчення професійної самосвідомості внесли зарубіжні психологи – Ш. Бюлер, У. Джеймсон, Дж. Келлі, Г.Мюнстерберг, Ф. Парсонс, Д. Сьюпер, Ф. Штерн та ін.

Вивчення проблем пов'язаних із професійною діяльністю офіцера, впливу на цей процес психологічних чинників знайшло своє відображення у низці досліджень українських психологів М. Корольчук, Г. Ложкін, Є. Потапчук О. Сафін та ін.).

У психології загальноприйнятим є уявлення про те, що вирішальну роль у особистісно-професійному зростанні офіцера відіграє діяльність – основний спосіб існування людини, пізнання нею світу і самовираження в суспільстві [1; 3; 4].

Діяльність з цього погляду, розуміється, як динамічне розгортання особистості, як особливий тип послідовності особистісних перетворень, як закономірна зміна її функціональних станів.

Військова професія – це різновид суспільно необхідної діяльності, постійно виконуваної в умовах мирного та воєнного часу [3, с. 75]. В свою чергу, військово-професійна діяльність (ВПД) офіцерів є специфічним видом діяльності, який належить до діяльності в особливих умовах, а часом і навіть екстремальних. Це суворо нормована, регламентована і контрольована діяльність особистості. Вона проходить із певними моральними, соціальними, часовими, просторовими та іншими обмеженнями, має специфічні соціально-психологічні особливості, які значною мірою детермінують і вимагають ускладнення власне суб'єктивної психологічної структури діяльності особистості сучасного офіцера:

- 1) велика соціальна та державна значущість діяльності;
- 2) висока фізична, інтелектуальна й емоційна напруженість, темп і динаміка проходження служби;
- 3) більш жорстка, порівняно з іншими професіями, регламентація та правове регулювання взаємин між її учасниками;
- 4) можливість виконання обов'язків у різних кліматичних, погодних умовах, часових інтервалах тощо;
- 5) високий ступінь колективності діяльності;
- 6) високий рівень організації взаємин по вертикалі і по горизонталі;
- 7) часта зміна одних видів діяльності, дій на інші, що може бути зумовлено різною оперативною обстановкою.

Говорячи про сутність професійної діяльності офіцера та про її багато чисельні відмінності, її слід розглядати на таких рівнях, як рівень професії і рівень професійної діяльності конкретного військового спеціаліста. В цьому зв'язку професія офіцера виступає як історично утворена система норм і способів діяльності, особливий вид державної служби з певним статусом, функціями і призначенням в суспільній свідомості [3; 2].

Професія офіцера виступає як складне структурне утворення, в якому представлено декілька самостійних, і достатньо різномірних по цілях і механізмах впливу на об'єкт (перш за все, підлеглих офіцеру військовослужбовців) видів діяльності: виховання, навчання, керівництво військовослужбовцями в мирний час, управління підрозділами в бою, психологічна робота, самоуправління.

Основними об'єктами професійної діяльності офіцера являються він сам (самоуправління), а також підлеглий особовий склад (військовослужбовці, військовий колектив).

Аналіз наукової літератури (В. Бодров, О. Караяні, М.Корольчук, Г. Ложкін, В. Осьодло, та інші), а також реальної військової практики дозволяє виділити такі функції, що виконуються офіцерами, як суб'єктами професійної діяльності, і які у свій сукупності визначають дослідницько-діагностичний, керуючий або проектувальний характер і спрямованість їх діяльності: діагностична, прогностична, інформаційна, експертна, комунікативна.

Крім вищезазначених, що відносяться до діяльності в цілому, існують спеціалізовані функції, що характеризують суто управлінські аспекти в взаємодії офіцера з підлеглими військовослужбовцями і вищестоящими начальниками. Вони базуються на особливих задачах організаційної діяльності, які відрізняють управлінську працю від виконавчої, і які мають певний універсальний зміст, а також розуміння місця і ролі військового керівника в військовому колективі (Л. Лаптев, М. Томчук, В. Стасюк та ін.).

Кожному із виділених видів професійної діяльності відповідають певні психологічні якості офіцера, які дозволяють йому успішно справлятися з функціональними обов'язками і складають в своїй сукупності систему психічного забезпечення професійної діяльності. Якісний рівень розвитку даної системи співвідноситься з поняттям професіоналізму – сукупності психологічних характеристик людини, необхідних для успішного виконання праці.

В таких умовах особистість офіцера і його психіка набувають і виявляють не тільки різноманіття форм і способів пристосування, самоорганізації, а й конструктивної особистісної активності у пошуку та виробленні механізмів і прийомів регуляції діяльності, знаходженні оптимальних та індивідуально своєрідних шляхів і процедур організації психічної діяльності для досягнення необхідних результатів.

Проблема професійної свідомості офіцера – одна із ключових у професійній діяльності. Військова професія створює умови для самореалізації і самоствердження професійного “Я” офіцера на шляху захисту Батьківщини. Цей процес відбуватиметься успішно у

разі збігу суспільної мети, значенням військової діяльності й особистісного смислу військової служби.

Тільки у такому випадку офіцер матиме можливість самореалізуватися, ствердити своє професійне й особистісне “Я” не в абстрактній військовій діяльності, а через конкретну спеціальність, через просування тими службовими сходами, які він бажає і здатний подолати [1].

Отже, теоретичне дослідження особливостей військово-професійної діяльності засвідчує, що до найбільш значущих її складових належить військово-управлінська діяльність, її взаємозв’язок з особистісними характеристиками й насамперед з професійною самосвідомістю, яка виступає як основний критерій професійного та кар’єрного зростання офіцера.

Література

1. Вінтоняк В. Ф. Професійний «Я-образ» як чинник визначення офіцером стратегії кар’єрного зростання: дис. канд. психол. наук : 19.00.10. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2014. 246 с.

2. Корольчук, М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: [підручник] / М. С. Корольчук. – К. : Ніка, 2008. – 537 с.

3. Осьодло, В. І. Психологія професійного становлення офіцера: [монографія] / В. І. Осьодло. – К. : ПП “Золоті ворота”, 2012. – 463 с.

4. Стасюк, В. В. Психологія управління військами: [підручник] / В. В. Стасюк. – К. : НАОУ, 2014. – 540 с.